

Архиепископ ІПАРІОН:

ЯК ЖИТИ НА СВІТІ.

МІЙ ДАРУНОК ДЛЯ МОЛОДІ.

КНИЖЕЧКА ПЕРША.

1 9 4 3.

Х о л м.

Свята Данилова Гора.

П Е Р Е К Л А Д И

Архиепископа Іларіона (Огієнка):

1. Шкільні молитви. Тернів, 1921 р.
2. Український православний Молитовник. Тернів, 1921 р.
3. Свята Служба Божа Св. Отця нашого Івана Золотоустого. Ч. I: текст, ч. II: пояснення до тексту. Львів, 1922 р.
4. Православний Молитовник для шкіл початкових. Львів, 1922 р.
5. Свята Великодня Відправа. Тернів, 1922 р.
6. Великодня Євангелія Св. Євангелиста Івана. Тернів, 1922 р.
7. Святого Отця нашого Івана Золотоустого Учительне Слово на Світоносний День Великодній. Тернів, 1922 р.
8. Свята Відправа на Зелені Свята. Тернів, 1922 р.
9. Свята Відправа Вечірня й Рання. Жовква, 1923 р.
10. Великодній Канон. Варшава, 1927 р.
11. Православний Молитовник. Вид. 3. Варшава, 1928 р.
12. Православний Молитовник, Вид. 4. Варшава, 1930 р.
13. Парастас або Велика Панахида за в Бозі спочилих. Варшава, 1935 р.
14. Похорон світських людей. Варшава, 1935 р.
15. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту. Варшава, 1932 — 1940 р. Готується до друку.
16. Новий Заповіт Господа й Спасителя нашого Ісуса Христа. Варшава, 1939 р.
17. Книга Псалмів. Варшава, 1939 р.
18. Молитовник для православних українських дітей. Холм, 1941 р., 64 ст.
19. Акафіст Пресвятій Богородиці перед Ї чудотворним Образом Холмським. Холм, 1941 р., 20 ст.
20. Великий Канон Св. Андрія Критського., 1942 р., 51 ст.
21. Колінопреклонні Молитви на Вечірні Св. П'ятдесятниці. Холм, 1942 р. 16 ст.
22. Вечірня й Утреня. Вид. 2-е, виправлене. 1942 р., 80 ст.
23. Пісня над Піснями. Холм, 1942 р., 23 ст.
24. Літургія Св. Отця нашого Івана Золотоустого. Вид. 2. виправлене. Холм, 1942 р., 80 ст.
25. Надгробна Утреня в Страспу Суботу. Холм, 1943 р.
26. Чин Малого Освячення води. Холм, 1943 р.
27. Молебень перед початком науки в школах. Холм, 1941 р.
28. Молебень на Новий Рік. Холм, 1943 р., 16 ст.

Архиєпископ ІЛАРІОН:

ЯК ЖИТИ НА СВІТІ.

МІЙ ДАРУНОК ДЛЯ МОЛОДІ.

КНИЖЕЧКА ПЕРША.

1 9 4 3

Х о л м.

Свята Данилова Гора.

Українське Церковне Видавництво.
Українська Друкарня. Холм, Свята Данилова Гора.

Моя молодь улюблена, молодь кохана, —
Прийми цей дарунок на користь собі.
Хай гаряча любов, любов самовіддана
Провадить тебе в життєвій боротьбі!

Переймися до ближніх любов'ю палкою,
А світ рідний народ полюби над усé!
Любов чиста, безмежна, як Ангол спокію,
Найкраще бажаний нам плід принесé.

† *І Л А Р І О Н.*

„СЛУЖИТИ НАРОДОВІ—ТО СЛУЖИТИ БОГОВІ!“

✠ *І Л А Р І О Н,*

Архисуперин Холмський і Підляський.

I.

Любов мур пробиває.

Наїбільша людська чеснота, з чеснот чеснота, то — любов. Перед правдивою любов'ю нічого не встоїть, не встоїть навіть наїбільший ворог. Чого не зможеши зробити силою, те лєгко зробиши любов'ю. Уміймо тільки правдиво любити!

Жило собі одне подружжя, чоловік і жінка, та дітей вони не мали. Жінка сильно любила свого чоловіка, але той вирішив таки розвєстися з нею, і, за законами свого народу, розвід одержав. Плакала невипна жінка, але нічого вдіяти не могла, — мусіла вертатися до дому своїх батьків...

І ось напередодні повернення жінки до своїх батьків розчулений чоловік каже до неї: „Не плач. Як будеш вертатися до батьків своїх, візьми собі з мого дому найдорожче, що тобі наїбільше до вподоби”. А були вони люди багаті.

І вночі, коли чоловік міцно заснув, жінка покликала слуг і звеліла їм тихо перенєсти до дому своїх батьків ліжко з своїм чоловіком...

Прокинувся вранці чоловік, побачив себе в чужій господі — й здивувався... А жінка йому сказала: „Ти мені дозволив узяти зо свого дому найдорожче, що наїбільше мені до вподоби. Я й узяла собі, що я люблю понад життя своє... Ти завжди був правдомовний, і хіба й тепер не зречешся від свого слова”...

І побачив чоловік, і переконався, як сильно любить його жінка. І вони знову зіїшлися, і вже ніколи не розхбдились...

Любов — всесильна. Любов мур пробиває. Чого ти не зможеш зробити звичайно або навіть силою, те легко зробиш любов'ю.

Де любов — там і Бог, а де Бог — там щастя. Хто живе любов'ю — той завжди щасливий. Нещастя на світі найбільш через те, що в ньому замало любови.

Нехай же правдива любов запанує між нами всіма — і буде скрізь щастя на нашій землі!

24 I. 1943.

II.

Сила любови безмірна.

Любов може спасти навіть світ, і то весь. Господь споглядає постійно на нашу найменшу любов, — і завжди належно оцінить її.

Давно-предавно була на землі велика посуха. Пересохли всі річки, потоки, криниці, позасихали дерева, куці та трави, й умирали від спраги люди та тваріни. Здавалося, прийшов кінець світу.

Раз уночі виїшла з дому дівчинка з горням, щоб пошукати води для слабої своєї матері. Ніде нічого не знайшла вона, і від надмірної перевтоми лягла в полі на траву та й заснула. Коли ж прокинулась і взялася за горня, вона мало не вилила з нього води, — воно було повне чистої, свіжої води! Дівчинка зраділа й хотіла була напиться, але подумала, що водиці забракне слабіт матері, й побігла з горням додому. Вона так

поспішала, що не помітила під ногами малої собачки, спіткнулась об неї й впустила горня з рук. Собачка жалібно скавуліла. Дівчинка кинулась за горням.

Вона думала, що розлила воду, але ні, — горня стояло просто на своєму дні, і вся вода була в ньому. Дівчинка відлила на долоню трохи води, і собачка все вїпила й повеселішала. Коли ж дівчинка взялася знову за горня, — воно з дерев'яного стало срібним!...

Дівчинка принісла горнятко додому й подала слабій матері. Але мати сказала: „Мені все одно помирати, — пий краще сама”, й віддала горня дівчинці. І тієї ж хвилини із срібного стало горня — золоте!...

Тоді дівчинка не могла вже більше стримуватися, і тільки но хотіла пригубити горня, як несподівано до дверей увійшов подорожній — і попросив напитися...

Дівчинка тільки слинку проковтнула, й подала горня подорожньому...

І раптом на горнятку вискочило сім великих перлин, а з нього полився великий невичерпний струмók чистої, свіжої води...

І всі люди напилися й повидужували, і вся природа ожила...

А сім перлин стали підійматися вище та вище, і досягли аж до неба — й стали там Возом.¹

І кожного разу, коли ми вночі поглядаєм на небо, ми бачимо ці сім зірок ясних, що звуться Возом. Вони ясно й радісно сяють над нами, й нагадують нам про безмірну силу любови.

Вони свідчать і кажуть, що коли б поміж людьми настала правдива любов, от як у цієї дівчинки, що

---

¹ За оповіданням Л. Толстого: „Большая Медвѣдьяца.”

шукала водиці для своєї слабої матері, то не було б на землі злости та гніву, не шаліла б недоля між нами, усі люди були б один одному братами,—і щастя правдиве настало б на світі!...

15. II. 1943.

III.

Любов мусить бути добровільна.

Тільки та любов добра, яка справді добровільна, яка справді впливає зо щирого, вільного серця.

В одному великому місті весною шіроко розілялася річка. Вода все прибувала, і в кінці зірвала моста,— позісталася з нього тільки частинка, а на ній малі хатинка мостового сторожа. В сторожа, як то звичайно в бідаря, була купа дрібних дітей. Сторожиха в розпуці руки здіймала до неба, її кричала про порятунок... А на березі зібрався великий гурт людей, що був безрадний чим-будь допомогти нещасним. А вода все прибувала, її кожної хвилини могла знести її позісталу частину мосту.

Один пан, що стояв на березі її приглядався до всього, що робиться, не міг більше витерпіти надмірної людської муки, її крикнув до присутніх:

— Хто вирятує з мосту цю нещасливу родину, тому даю сто рублів...

У цей мент один парубок, що стояв у гурті її сумно дивився, кинувся до берега, де стояли повитягвані човні, спустив одного на воду її поплив до мосту. Оскаженіла вода кидала його з боку на бік, великі криги кожної хвилі готові були перекинути

човна, і не раз він зникав переляканим людям з очей... Здавалося, що одчайдушний парубок зараз знайде собі могилу в холодних хвилях оскраженілої річки.

Аж бачать, — сміливий парубок таки добрався до решток мосту й постягав до човна побожеволілих від жаху сторожа й сторожиху та їхніх дітей. А поворот до берега був такий же небезпечний, і люди на березі вже шептали молитви за душі нещасливих... Але відважний парубок таки перемиг усе, й висадив на берег урятовану родину.

Пан підбігає до парубка й тиче йому сто рублів у руку.

— Ти чесно заслужив ці гроші, — каже пан, — бо ставив у велику небезпеку життя своє!...

А парубок спокійно відказав:

— Пане, візьміть свої гроші назад, бо я не продаю свого життя за гроші, — я врятував цих нещасливців тільки тому, що так наказувало мені моє сумління та моя Християнська Віра... Коли хочеш, віддай гроші врятованим...

Тільки та жертва мила для Бога, що з чистого серця пливе.

Наша любов до ближнього буде Богові вгодна найбільше тоді, коли буде вона добровільна. За гроші любов не купується, а жертва за гроші для Бога не мила.

У „Пісні над Піснями” читаємо про ціну любови (8. 7):

Коли б хто давав за любов
Маєток увесь свого дому,
То й ним погордили б напевне...

IV. .

Любити треба за добрість, а не за красу.

Водної бідної жінки була донька, що вчилася в гімназії. І часто ця донька, ставши панпочкою, говорила незадоволено своїй матері:

— Які в Вас руки попечені та в рубцях... Ховали б їх, а то я вже й дивитися на них не можу...

І чула таке ця мати і раз, і два, і три. А одного разу по такому запитанні її каже ця мати до доні:

— „Питаєшся, доню кохана, чого в мене руки такі негарні? Добре, розповім тобі. Давно це було, — ти була тоді ще немовлям і спала в хаті в колисочці, а я жала в полі за селом. Аж чую, — дзвонять на сплох... Розігнулася я від роботи, випросталась та й дивлюся, — дим несеться над селом, либонь пожар починається...

Так мене щось і кольнуло, — чи не над нами це кара Божя? Схопилася я, і як жала, побігла в село додому. Прибігаю, дивлюся, — аж горить наша хата, палає, як свічка..

Господь, покаравши мене, не забрав у мене розуму, — і я прожогом кинулася в хату, схопила тебе з колисочки та й на двір... Але в сінях, що були в нас без стелі, спав на мене огонь, і на мені зайнялася одежа...

Та Господь таки зглянувся надо мною, і я тебе від огню врятувала, хоч сильно попекла собі руки. Ось тому в мене такі попечені та такі порубцьовані руки, моя доню кохана...”

Дівча аж зблідло на обличчі, аж духа затаїло, так слухало материнного оповідання. А як мати скінчила, донька впала перед нею навколішки, припала до попечених материнних рук, без кінця їх цілувала та голосила:

— Ручки мої найсолодші, — таж у жодної матері в світі нема таких гарних ручок, як у Вас, моя матінко найдорожча!... Вибачте, мамцю, своїй доні нерозумній, що таке говорила!...

І кожного дня доня обцілювала попечені материні руки, і вони вже ніколи не здавалися їй негарними...

І завжди молилася доня за матінку так:

О Ісусе мій милий, Ісусе коханий, —
Влий любови цілющої в серце мені,
Щоб полéгшити матінці завдані рани,
Роз'яснити їй радістю очі сумні!...

Отож, не все те золото, що блищить, і часто під прóстим, а то й негарним обличчям криється пляхетна, велика душа.

Любити треба не за красу, а за добрість, за чуле серце та за спочуїливу душу.

Шукаймо в людині найперше щирого серця, дослідімо найперше душу її, і вже аж потім зможемо сказати свою думку про неї.

Бо часто під гіркою скаралущою знаходиться солодке зéрно.

V.

Чти отця твого і матір твою, і благо ті будеть.

Батько й мати завжди люблять своїх дітей більш над усе.

Ішла полем мати й вела за ручку свою маленьку доню. І вчепилася до них презлюча оса, ~~я~~ ні за що не хотіла відчепитися. Причепилася вона до доні, і вже аж на голову їй сідає. Дитина на смерть перелякалась,

і зачала не своїм голосом кричати на все поле. Але оса не відходила. Тоді мати покрила дощку своїм хвартухом, але оса й на хвартуха сідала. Мати поверх хвартуха прикрила доню ще її своїми руками. Оса сіла на руку матері й глибоко з насолодою від злості запустила в неї жалоб. Аж поблідла мати, так їй боліло, але рук від головки дитини не відняла... Терпеливо взяла на себе всю біль від ужалення лютої осп. Ужаливши, оса безсило поповзла по руці, і мати її легко стряхла додолу.

— А тепер виходь, доню, з під криївки, — лагідно й любовно каже мати до доні по всьому. — Оса має тільки одне жалоб, і вже його випустила в мою руку. Тепер ти безпечна...

Перелякана дівчинка вилізла з під хвартуха й великими здивованими очима дивилася на матір.

— Але ж тобі болить, мамуню? — питається...

— Ні, доню, — сміється мати. — Як ось кусають матір замість доні, то матері ніколи не болить...

Кохані діти мої, — любов батьків до своїх дітей безмежна. Але чи всі діти це знають і належно оцінюють батьківську любов?

За безмежну любовь цю батьків, мої діти кохані, такою ж любов'ю відплачуйте її їм!

У всякому ж разі: „Чти отця твогого й матір твою, і благо ті будеть, і довголітєн будєши на землі!”

Понад матір та батька людина не має нічого милішого в світі!...

Батько рідний над сонце яснійшій, мати рідна солодша від сну!

21. II. 1943. Неділя Блудного сина.

Служити Народіві — то служити Богові!

Господь наказав нам любити всіх своїх ближніх. А ближні мої — то всі ті, що вони потребують моєї любови, цебто служення їм, допомоги їм. Це будуть — усі бідні, хворі, переслідувані, взагалі всі, кому тільки ти можеш допомогти, — може бути й увесь нарід.

В одному місті жив великий багач. Мав він хороші домі, мав у що добре зодягнутись. Але вбогих він мало знав і мало їм помагав. Життя його було галасливе, але щастя та радості бачив він мало.

Та одного разу сильно захворів багач. Ходили біля нього різні докторі, давали йому всяких ліків, але помогти не змогли. І побачив багач, що настав час готуватися йому на Божу дорогу.

І звів багач очі до неба та в розчүленні й каже зо слїзьми:

— Боже, підійми мене, а я буду повсякчас служити Тобі... Усе життя своє я віддам на службу Тобі... Підү в монастир...

І Господь змилосо́рдився над багачем, і підняв його зо смертної постелі. І багач ніби вдруге народився на світ.

Пішов він до Церкви й щиро подякував Господеві за видужання. А на дворі саме починалася весна. Сонце весело сміялося з неба на землю, ще голі дерева голосно розмовляли одне з одним, а пташки своїм щибетанням заглушували їхню мову. Багачеві здалося, що він уперше все це бачить та чує.

Зняв він руки до неба, підвів очі вгору та й каже смиренно в захваті:

— Дякую Тобі, Господи, що даєш мені змогу знову пожити й налюбуватися цим світом Твоїм... І чим же я Тобі відслужу? Я віддам себе всього на службу Тобі!

А біля нього проходив один старий чоловік, що добре знав багача. Підійшов він до нього, увесь сивий, аж білий, та й питається:

— А як же ви, пане, будете служити Богові? — І розумними очима пильно вдивляється в багача.

— Та ще не знаю добре, як... Може піду в монастир, — нетвердо відповідає багач.

— Ідть за мною, — коротко сказав старий, узяв його під руку й повів, і привів до дуже бідної хатинки. А в середині була остання біднота... На ліжку лежала хвора жінка, на ослоні сидів зажурений безробітний чоловік, а біля них тихо рухались замазані діти... В хаті було непалено, холодно й голодно...

— Подивіться на все це, — каже старий багачеві, — й оце для вас спосіб служити Богові... Сьогодні М'ясопусна неділя, і ви, пане, чули, як у Церкві читали з Євангелії: „Що тільки вчинили ви одному з найменших братів Моїх цих, — те Мені ви вчинили“... (Мат. 25, 40). Ви бачите тут цю бідоту страшну, — дайте й їм утішатися з світу Господнього... Послужіте ви їм — і тим Богу послужите... А маєток у вас немалій, — і ви зможете легко служити Народові... Бо служити Народові, то служити Богові... Вам місце не в монастирі, а **серед бідоти...**

І багач з того часу зовсім переродився, — увесь

віддався на службу Народів. І було йому весело жити, і набув він собі великої слави, як добродії людства. І Бог поблагословив його довгим віком та міцним здоров'ям.

Оце правдива служба Богові, служба, Йому мила та вгодна — служити Народів, цебто служити всім, кому ти можеш бодай чимсь допомогти: бідним, хворим, нищчим від тебе службою чи знанням. Поділися зо всіма, що ти маєш.

Служба Богові через служіння Народів, — це найтрудніша служба, зате Богові наймиліша.

Біймось, щоб нам на Страшному Суді не казати розгублено: „Господи, коли то Тебе ми голодного бачили, або спрагненого, або чужаницею, чи нагого, чи недужого, чи в'язниці, — і ми не послужили тобі?“ Бо чуємо тоді ми від Господа: „Поправді кажу вам: чого тільки одному з найменших оцих не вчинили, — Мені не вчинили“... (Мат. 25. 45-46).

28. II. 1943. Неділя М'ясопусна.

VII.

Тільки любов вічна.

Був собі батько та мати, її мали вони дорослого сина. Працьовіті були всі, немало робили, але щастя в хаті не було. Бо батько її син не любилися.

Бувало, що тільки підійметься сонце, то батько з сином уже її заведуться. Починав завжди син, що не любив жодної вказівки від батька. Батька брав гнів, не міг змовчати синові, — і так і починалася колотнеча...

Що вже та мати нещасна намучиться, вговорюючи

сина до покори, що вже наплачеться вночі, коли всі позасинають... Але спокію як не було в хаті, так і далі не було його.

Що правда, розумний був син: і школу покінчив, і голову мав не останню, і через це найбільше не слухався батька. Батько йому все видавався нерозумним.

Час ішов, а в родині все колотнеча. А де в родині колотнеча, там нема щастя. Бо щастя—то спокій. А де спокій—там Бог, а де Бог—там сила й достаток.

Уже її очі мати виплакала, а спокію в хаті не було, бо не було любови.

Одного разу сильно посварився син з батьком, грюкнув дверима, й пішов собі в поле... Довго він ходив. Починалась вже весна, все кругом оживало та рвалося до Бога... Радісно було в полі, і ця радість помалу заспокоїла юнака, й йому на серці стало спокійно. Пішов він далі, мимоволі став роздумувати над тим, що скоїлося, і поволі ставало йому — соромно... Боляче й соромно...

Ішов він полем, і стихив ходу, замислений. Аж ось раптом ударився ногою об щось, ніби в розбитий горщик. Дивиться: вода розмила горбка, а з нього випав — череп. Людський череп...

Знепритомнів юнак, нагнувся, швидко вдивляється, — таки справді людський череп...

І сів юнак на горбку, а черепа взяв у руки та й глибоко замислився.

— Ось у цьому черепі був мізок, — став голосно думати юнак, — а в ньому був розум... Може й сильний розум... Але де ж він подівся?...

Ось тут були очі... Радісно дивилися на яснє

сонце, на весь світ Божий... Та де ж поділись ці очі?...

Ось тут були уста... Ними ця людина говорила, співала... Але де вони ділися?

І стрілою вдарила думка юнака: Усе в світі не вічне, а ми на світі тільки тимчасові подорожні... От приходимо на час, та й відходимо, як ті гості...

А коли ми на світі не вічні, то чому ж ці сварки між людьми? Чому всі різні оці колотнечі? Чому ці— заздрість палюча та гнів цей запеклий? Бож ми на цьому світі все одно тільки тимчасові подорожні, і наша мудра голова конче стане ось таким поіржавленим черепом...

Коли ж ми на цьому світі тільки тимчасові гості, то й поведьмося, як поведяться пристойні гості: любовно, чемно, спокійно. Коли вік наш такий короткий на землі, то ж таки краще було б, коли б ми всі любили один одного, і дітей своїх навчали любити... І була б тоді вічна любов, і смерть би її не здолала...

І встав юнак, спокійний та ясний, немов ранок весінній, вирив ямку й побожно закопав черепа.

І вернувся він додому, і став жити зовсім іншим життям, — слухався батька й не перечив ніколи йому будь за що. І настав спокій у хаті, і зійшов до неї Бог, а з Богом прийшло й щастя, й достаток.

І розцвіла стара мати, й не знала, як уже й догодити об'єм своїм найдорожчим: старому своєму чоловікові та роботящому й веселому синові.

Де любов — там і Бог.

А на нашому світі нічого немає постійного, вічного, окрім любови. І тільки любов'ю, як вічним життям, будується світ. Усе, побудоване не на любові, впаде й

поруйнується. А любов буде сяяти вічно, її буде вічно освітлювати праведну путь для людей. Тепло́та від любови також віковічна, — і тільки вона огриватиме світ, і тільки від неї і нею світ житиме.

А коли перестане на світі любов,—світ не встоїть і руне.

І буде жорсто́ке надіння його...

1. III. 1943.

VIII.

Любімо найбільше свій рідний народ!

Кожна людина належить до якогось одного народу, і Господь вимагає найбільше любити свій рідний народ. Люби всі народи на світі, але найбільше її найперше — свій рідний народ.

Одного разу „Ісус відійшов в землі Тірські й Сидонські. І ось жінка одна хананеянка, з тих околиць, прийшовши, заголосила до Нього й сказала:

— Змилуйся ж Ти надо мною, Господи, Сину Давидів, — демон тяжко дочку мою мучить!

А Він їй не казав ані слова.

Тоді учні Його, підійшовши, благали Його та казали:

— Відпусти Ти її, бо кричить вслід за нами!

А Ісус відповів і сказав:

— Я посланий тільки до овець загинулих дому Ізраїля...

А вона, підійшовши, вклонилась Йому та її сказала:

— Господи, допоможи ж Ти мені!...

А Він відповів і сказав:

— Не годиться взяти хліб у дітей, і кинуть щенятам...

І тільки побачивши віру велику в цієї чужинки, Господь допоміг, що дочка її відужала (Мат. 15. 21-28).

Оцим своїм власним прикладом Господь показав нам усім, як належить нам працювати на службі народові. Любімо всіх людей,—але найперше й найбільше свій рідний народ. Свій рідний народ — це те найсвятіше, чому обов'язані всі ми служити, коли догодити бажаємо Богові.

А іншого разу Ісус посилав Своїх учнів на проповідь, і „їм наказав, промовляючи:

— На путь до поган не ходіть, і до самарянського міста не входьте, але йдіте радніш до овечок загинулих дому Ізраїлевого..” (Мат. 10. 5-6).

І знову Христос найвиразніше цим підкреслює й наказує, щоб учні Його працювали радніше для рідного народу. І це є й усім нам найясніший Божий приказ:

— Ідіте радніш до овечок загинулих дому українського!

Отож, любімо найперше й найбільше свій рідний народ! Нехай доля свого народу для кожного з нас стане й нашою долею!

Любімо свій рідний народ над усе, працюймо завзято для кращої долі його!

О Ісусе мій милий, Ісусе коханий, —
Поблагослові мій зболілий Народ!
Нехай йому сповниться задум бажаний,
Нехай заживуть йому болізни рани,
Борони його від розкладових незгод!

„Служити Нарóду — служити то Богу!”
Своім прикладом Ти нам прорік.
Покажи ж нам для служби правдиву доро́гу,
Щоб нам ошаслівити Неньку убогу,
Довесті до медóвих сторік!

Поблагослові нам служити Нарóду,
І ця служба за службу Тобі нехай стане!
Нехай кожен забúде отруйну незгоду, —
І спóкій цілющий між нами настане,
І скрізь запанує життя довгождане!...

Хай людіна перéйде ввесь світ, хай побачить ба-
гато хороших нарóдів, — та все таки бúде найкращим
свіій рідний нарóд, наймилішою завжди зостанеться —
рідна земля!

Любімо ж свіій рідний нарóд, і служімо йому всіма
си́лами!

Блаженна людіна, що любить народ свіій,
Блаженна й людіна, що любить свіій край!
Щасливе життя на землі вона матиме,
А на небі зепévнений вічний їй рай!

17 неділя по Св. Дусі.

IX.

Серце без любови черстве.

Кожне серце стає без любови черствім, як земля
без води.

Черствé серце не може сприймати недолю чужу
та нещастя, — неспосібне проіцати воно.

В одньому великому місті жив труняр чи гро-

бовщик, а на послугах мав собі сільського хлопчика. І часто цьому хлопчикові доводилося носити тяжкі домовини на своїх неокріплх малечих плéчах. І нарікав хлопець, і проклинав свою долю.

Одного разу господар дав хлопчикові віднести маленьку трунку зовсім малу, як та колиска. Домовинка була гарно пофарбована блакитною фарбою, а що була соснова, то й зовсім легенька. І хлопець поніс її за даною адресою.

А надворі весело сміялося сонце, пташки жваво щибегали. І радісно стало на душі в самого хлопця!

— От, коли б завжди носити такі труни легенькі,— думає собі хлопча. — Що б то за життя було!

І від душевної радості хлопчя пісню почалó. Ішов він і штурхав прохожих, а вони його злісно ляляли. Фарба ще не зовсім засохла на трунці, де кому й знаки робила, і хлопча дістало не одного штурханá від прохожих.

Особливо жорстокі булі жінкі, — ляляли й били хлопця. Та він ні на кого не звертав уваги, аж поки з трункою не опинився.. в поліції, куди його припровадила пишна зодягнена пані...

І просився, і молився хлопець, щоб його скоро пустили з трункою, бо мають дитину ховати, а через це спізняється,—пані настояла таки скласти протокола...

Через брак любови люди черствіють, а серце їм кам'яніє, холопе й мертвіє. І свої власні недогди вони ставлять вище чужого нещастя.

Без любови серце черствіє людям аж стільки, що вони змісту подій починають не розуміти. І труна стає їм порожньою річчю, що не викликує в них жодного відгуку...

Аджеж трунка призначена була для дитини, що перервала своє молодече життя... Аджеж була в цього покійничка пририта горем мати, що тяжко голосила над тілом і рвала собі зболіле серце...

Хлопець, що піс трунку, був нерозумний і життям ще не навчений. Але люди, що мусіли розуміти річ глибше, не повчили належно його...

Горе людині, що братню любов вона втратила! Серце її очерствіє, і в своїм самолюбстві потоне вона...

Повна радість життя недоступна людині такій, чуже горе для неї нічого...

Людина із серцем черствім не зазнає найбільшого щастя, — заспокоєння серця по вчинку любови до ближнього.

Блаженні чистого серця, бо вони будуть бачити Бога!

28. II. 1943.

X.

Хто любить Бога, той завжди думає про Нього.

Хто любить Бога, той не забуває про нього ані на хвилину, де б він ні був.

Був один праведник, а жив він — як і всі найбільші праведники — серед свого народу, щоб завжди служити йому. Праведник служив Богові, а службу йому вибрав через служіння рідному Народові. Бо служити Народові — то служити Богові!

І люди запитали, що цей праведник якось дивно ходить: де б він ні йшов, завжди йде гірською доріжкою, а ліпшу позоставляє. Чи то йде він зви-

чайною битою дорогою, чи то йде він у лісі тропою, чи в полі стежиною. А де тяжко й одному пройти, все йде так, щоб ніби другому позоставити місце, і то ліпше.

А коли він буває десь у домі, то завжди сідає на друге місце, а перше лишає порожнім...

І одного разу, коли праведний позоставив біля себе сухе, а пішов по заболоченому, здивовані люди поспитали праведного, пощо він так робить.

А праведний їм відповів і сказав:

— Таж завжди зо мною іде мій Спаситель, Господь мій і Бог мій... Він рукою Своєю сміливо провадить мене, щоб не впасти в недолю мені... І я завжди лишаю дорогу для Нього, мого Бога й Спасителя!...

Оце праведна любов до Бога, — завжди думати про Нього, ніколи не забувати Його ані на хвилину!

Думка про Бога завжди плідна, бо рятує нас від грішної думки або й від грішного діла.

Як багато лихого не було б зроблене, коли б ми завжди думали про Бога!

Бо хто думає про Бога, то й Бог у ньому й при ньому. „Бо де двоє чи троє в ім'я Моє зібрані, — там Я серед них” (Матвії 18. 20), сказав Сам Господь. А давнє передання (аґрафа) додає до цього: „А де один — там Я в ньому“.

Думаймо ж завжди про Бога, то й Він буде завжди Спасителем нашим!

О Ісусе мій милий, Ісусе коханий,
Провадь Ти мене по житейському морі!
Нехай чую я голос Твій любий, бажаний
У всіх своїх радіщах і в своїм горі!

Своєю святою й міцною десницею
Піддержуй слабого мене!
Нехай мені світить постійно зірницею
Твоє любе обличчя ясне!...

7. II. 1943.

XI.

Любити — то простити.

Церква — то правдива рідна наша мати, що завжди горліво опікується нами, і завжди пильнує своєчасно навчати своїх дітей.

З сьогоднішньої неділі, неділі про Закхея, розпочинається наша належна підготовка до всепрощення, як найважливішої чесноти нашого духового життя. Наступна неділя — про митаря й фарисея, а там — про блудного сина, далі — пригадка про останній Страшний Суд (М'ясопусна) і нарешті — прощальна (Сиропусна). Усі ці неділі присвячені прощенню прогріхів ближньому, як наліпії правдивій підгстові до Великого Посту.

Сьогодні чули ми з Євангелії (Лука 19. 1-10), що був в Єрихоні Закхей, старший над митниками, людина багата. Ісус прибув до Єрихону, а Закхей сильно бажав бачити Ісуса, хто Він, та через народ він не міг, — бо малий був на зріст. І забігши вперед, він виліз на фігове дерево, щоб бачити Ісуса, бо Він мав побіч нього проходити. А коли на це місце Ісус підійшов, то поглянув угору до нього й промовив: „Закхею, — зійди зараз додолу, бо сьогодні потрібно Мені бути в домі твоїм”. І той зараз додолу ізліз, і прийняв Його

з радістю. А всі, як побачили це, почали нарікати й казати: „Він до грішного мужа в гостину зайшов”...

Митники чи митарі — це були відкупщики податків та мита в Палестині, яким окупанти краю, римляни, передавали їх Народ сильно ненавидів митників, як здирщиків, і вважав їх за тяжких грішників. Таким був і Закхеї, начальник митників. Але Христос поглянув на цих заблудлих синів Свого народу, як люблячий Батько, і хотів публично показати, що любити — то простити, й тому зайшов до Закхея в гостину.

Розчулений Закхеї (навіть слово Закхеї по-гебрійському значить „невинний“), чуючи нарікання незадоволеного народу, промовив з повною скрухою та з глибоким покайням до Господа: „Господи, — половину маєтку свого я дам ось убогим, а коли кого скривдив був чим — верну вчетверо”.

А Христос на все це відповів: „Сьогодні на дім цей (цебто на дім митника, на дім грішників взагалі) спасіння прийшло, бо й він син Авраамів. Син бо Людський прийшов, щоб знайти та спасти, що загинуло”.

Христос, Сам Джерело любови, увесь час проповідував любов, як основу життя в світі, любов до всіх своїх ближніх, а серед них також і до загинулих. Сам Христос ясно про це сказав: „Я не прийшов світ судити, але щоб спасти світ” (Івана 12. 47).

Отож бо, завданням Церкви, як заповів нам Христос, є „знайти та спасти, що загинуло”.

А щоб спасти загинуле, треба йому найперше простити, простити з любови, бо любити — то простити.

А скільки загинулих серед нашого українського

народу?! Скільки таких, що під впливом ворожої українському народові агітації покинули були свою прабатьківську Віру й приступили до чужої нам Віри й чужого народу!...

Коли вже нарешті й вони, як той Закхей, вернуться до свого українського народу, й до своєї прабатьківської Віри?

Їх усіх ми маєм знайти та спасти!

Христос прощав усім загинулим, і любовно спасав їх Це приклад і для нас.

Бо любити — то простити.

7. II. 1943. Неділя про Закхюя.

XII.

Блажен, хто й скоти милує.

Усе живе — чує й терпить біль від побоїв так само, як і людина.

Їхав у місті візник, і віз тяжку кладь. Повен віз наклав дров, а конячина була стара, мало годована. Та ще й дорога йшла трохи вгору.

Вибивався кінь з останніх своїх сил, напружував усі свої жили, очі горіли йому стражданням, але везти вгору далі не міг, і — став.

Візник був напідпитку. Кричав він, ляяв коня несамовито, і бив його батогом на всі боки.

Знову кінь рвався всіма своїми силами, аж очі ставали йому криваві, але з місця ані руш.

Осатанів візник. Обернув батога, і почав пужалном несамовито бити коня, по чому зря.. А потім кинувся наперед і став гатіти коневі по голові...

А люди об'ачіч стояли й дівились...

Аж раптом підскочив до воза прохожий робітник, вирвав батога в озвірілого візника й кілька разів ударив його. Підійшов до коня, лагідно поправив йому вуздечку й обротъ, погладив рукою коневі обличчя, попросив кілька прохожих до воза, щоб підперли, привітливо вйокнув — і кінъ повіз...

— Бий коня овсом, а не батогом! — сказав робітник, віддаючи батога візникові.

Але жорстокосердий візник не заспокоївся й подав до суду робітника за побиття його. Та суддя справедливо розсудив справу: оправдав робітника, зробивши йому вказівку не битися, а візника општрафував за знущання з скотини.

Усяка скотина, яка б вона не була, є творіння живе, й по своїому розумне, й відчуває побої так само, як і людина.

Хто не любить скотини, той і людини любити не буде.

Кінъ — годувальник візника. А бити свого годувальника може хіба останньо й безнадійно впала людина.

Блажен, хто й скоти милує!

· XIII.

Бережімо свою рідну одежу!

І одежа належить до свого рідного, до того, що кожен мусть любити й берегти. Кожен нарід має свою улюблену одіж, в якій він кохається, в яку він найрадніше вбирається. Своє рідне завжди веселить на-

ше ухо, а всі разом веселять нашу душу. Христос зодягався завжди так, як зодягався Його рідний народ.

А в нас часто люблять наші вбиратися в чужу одіж, і то тільки тому, що чужа вона, хоч вона її ока не веселить нам, і серця не гріє. Святе Письмо рішуче наказує нам берегти і свою рідну одежу. Господь устами Пророка Софонії (1. 8) наказує: „Покараю Я всіх, що вони зодягають одежу чужинну!”

Тож не кидаймо звичайної одежі народу свого її не міняймо її на чужу! Світ Божий, як та лука широка, квітками покрита,—і кожна квітка хороша, і кожна зокрема веселить наше око її теплом укриває нашу душу. А всі разом вони становлять одну барвисту луку, Богові її людям на втіху.

Значення рідного одягу глибоко розумів Буковинський Митрополит Євген (Гакман), що жив у ХІХ столітті († 1873). Походив він з бідної української селянської родини. І коли відбувалася його інтронізація до його Катедрального Собору, зібралось багато панства, її усі вітали його. Підвели до Митрополита її його стареньку матір, але перебрану в панську одіж. Митрополит не дав її благословення її сказав: „Це не моя мати... Моя мати одягається по-українському”... І мусіли передягнути стару матір в українське, і тоді Митрополит радісно її її поблагословив...

Отож, бережімо всі свою рідну одежу! Кожна людина найкраще виглядає тільки в своїй рідній одіж, що завжди для нас гарна, бо гарна одежа — то та, до якої звикаємо ми її звикає народ.

І не тільки одежу саму, — бережімо все своє рідне: мову, звичаї, пісні, бо в світі нема нічого милішого понад своє!

XIV.

Господь нагороджує чесних.

В місті Костянтинограді на Полтавщині в 80-х роках минулого століття жила бідна родина, що складалася з матері та її доньки. Донька була вже на відданні, але через убогість ніхто її не брав. Жили вони на краю міста в убогій хатині, її мали кавалка землі, з якого її годувалися.

Одного разу зимою в негоду постукався до них проїжджий, і попросився на ніч. Родина мала вільну кімнату, її охоче прийняла подорожнього, якому через заметіль годі було шукати гостиниці. Це був багатий молодий купець, що торгував худобою, — він їхав далі на південь закупити там худоби.

Родина достойно прийняла подорожнього, і він другого дня від'їхав собі далі. А коли донька прибирала в кімнаті, то знайшла великого гаманця, повного грошей, — купець у поспіху забув його...

Годі було гроші віддати купцеві, бо адреси його родина не знала.

Цього ж таки дня на наступному пристанкові, де купець обідав, йому вкрадено кошика з його речами, де були й купцеві гроші. І купець вирішив, що з кошиком пропали й усі його гроші. Але далі він поїхав, бо мав по дорозі приятелів, що підпомогли його, й він закупив усе, що йому було треба.

Вертаючись назад через Костянтиноград, купець знову заїхав до знайомої родини. І тут дівчина стрінула його з великою радістю, — вона змогла віддати йому забуті гроші... Бо ці чужі гроші весь час каменем чавили її сумління.

Купець диву дався, бо був твердо переконаний, що гроші йому вкрадено в іншому місці. Нечувана чесність бідної дівчини так здивувала купця, що він розгостився в цій родині кілька днів, а вкінці — оженився з вдовиною донькою...

Господь нагороджує чесних!

Чесність — одна з найбільших християнських чеснот. Чесність вироблює сталу та сильну людину, її дає їй в житті путь яснυ. Чесний знає, що має робити, чесний знає, кудю іти. Немов сонце яснє, йому завжди дорогу життєву освічує правда, її всі діла його чесні, і чесність та правду він слухає понад усе.

Гарно про це свідчить Пророк Ісаїя (32. 8):

А чесний міркує про чесне,

І при чесному твердо стоїть.

Чесність не легко здобути, не легко у чесності жити, бо світ наш занадто лукавий. Але хто набув собі чесність міцнυ, той звичайно має з нею й інші чесноти, а тому йому легко на світі, і для нього життява дорога яснá.

Чесність правдива — в пошані в людей, і Бог нагороджує чесних.

4. III. 1943.

XV.

Вір і надійся!

У всякому положенні, у всякому стані, яке б безвихідне ні здавалось воно, не опускай своїх рук в безнадії, але вір і надійся, і здайся на Бога.

Був Страсний Тиждень. Я, дванадцятилітній хлопчина, жив при своїй матері, бідній вдовиці, що про-

бивалася зарібковою працею та часом якоюсь торгівлею. Як раз тоді ми двох сильно бідували. Наближався Великдень, а в хаті й хліба не було в нас. Мати все тихо плакали, як то розговлятися будем... Людям Свято, а нам справді Страсті...

Я був на положенні старшого, а тому переконливо заспокоював заплакану матір: дасть Бог день — дасть і їжу. А за Образами переховувався в мене старий рукопис, — „Дванадцять П'ятниць“, які конче треба по́стити, коли хочеш догодити Богові. І як вернулися ми з мамою додому в Страсній Четвер уночі, то по вбогій вечері я голосно перечитав матері зо свого старезного зшитка:

— А хто Страсну П'ятницю по́стити буде, того Діва Пречиста врятує від горя й біди, і подасть йому все необхідне, що будуть просити...

І твердо постановили ми вдвох з матір'ю суворо про́стити всю Страсну П'ятницю, і то не тільки не їсти, але навіть не пити води. Постановили — й здійснїли. Здїснили — і надїйно чекали заплати, про яку вчитали. І глибоко вірили, що мусить щось статися...

А в Страсну Суботу рано пішов я до лісу, щоб принести до дому в'язку хмїзу, бо опал до хати доставав таки я, як господар при хаті. Весело йшов я до лісу, бадьоро набрав хмизу та ломаччя, й тихо вертався до дому. В'язка була таки досить тяжка, бо опалу треба було доставити на кільки днів. Але як усю П'ятницю, так і тепер я почував себе в якомусь святковому повищеному настрої. Кожної хвилини я чекав... чуда, і глибоко вірив і надїявся, що воно станеться, що во-

по конче відбудеться, мусить відбутися, — я ж Страсну П'ятницю постив...

Від утоми сів я собі при дорозі, а на дорозі — глибокий пісок. Сів і роздумую, що зараз, принісши дрóва додому, побіжу до Церкви поклонитися Плащаниці, а потому вже й піст перерву, бо таки виголодався добре.

Замислився я, а кийочком пісок розгортаю. Розгортаю, — а з піску ріжок паперової п'ятирублівки стирчить... Витягую — хороша новенька царська п'ятирублівка!...

Схопився я на рівні ноги свої, перелякано глянув на небо—сонце весело сміється додолу, глянув у руки свої—таки справді п'ятирублівка... Ні, не сон усе це,— правда дійсність...

Схопив я дрóва на плечі, й уже підбігцем подався додому... А в голові все мені стоїть із старого рукопису:

— А хто Страсну П'ятницю постити буде, того Діва Пречиста врятує від горя й біди, і подасть йому все необхідне, що будуть просити...

Матері вдома ще не булó, — щось продавали на місті. Осяйнім соколом прибіг я до неї, й не пізнаю й матері,—стоять веселі, бадьорі.

— Я два рублі заробила, — хваляться мати, й сміються до мене, як те сонечко з неба.

— А я п'ятку знайшов! — сміюся й я до матері, передаючи їм, аж переляканим з дива, свою знахідку...

І мали ми з мамою радісний і світлий Великдень, якого пізніше й при достатках рідко коли мав я...

Хто глибоко вірить і твердо надіється, той конче досягне свого!

І в найбільшій біді своїх рук не складаймо, — сміливо ідім до своєї мети!

Вірмо й надіймося, — й Бог задовольнить нам наші потреби!

Задовольнить нам навіть тоді, коли виходу з горя немов би немає, — пошле Свою руку могутню, і нас порятує!

10. III. 1943.

XVI.

Дайте — і дасться вам!

Один бідний безробітний робітник пішов до міста стати на роботу. Місто велике, чуже, незнайоме, і наш робітник і оглянутися не встиг, як його застукала ніч на вулиці.

На дворі було не холодно, і робітник не дуже турбувався. Думає собі:

— От якось переночую на дворі, а взавтра може й роботу напитаю.

Сів собі він під стіною великої кам'яниці та й дримає. Коли чує, — хтось його ногою штурхає:

— Ти чого тут поклався? Іди звідси, звідки прийшов, поки цілий!... Красти надумуєш?...

Це був нічний сторож.

Пішов наш робітник на іншу вулицю, і знову сів собі під меншим уже домом, та й став помалу дримати. Коли незабаром чує, — знову хтось його штурхає під боки й кричить:

— Геть ізвідси, а то до участку заберу!

Це вже був поліціант.

Недоля робітникові! Подався він на якусь велику площу та її сів собі на щіт. Бачить — іде якийсь пан. Підходять той і питається:

— Та чого ти, чоловіче, так розсівся посеред площі? Адже хтось буде їхати, то ще — боронь Боже! — переїде тебе...

Чує робітник по голосу, — хороший і веселий пан, а тому щиро розповів йому всю пригоду свою, та її додав:

— Нікого свого в місті не маю, ані знайомого, ані брата...

— Усі ми свої, усі ми брати, чоловіче! — ласкаво відказує пан. Ходім до мене, — в мене знайдеться де переночувати тобі...

І забрав пан робітника до себе, і дав йому по večеряти, і спати в кімнаті поклав... Лежить робітник, аж не вірить собі, що такі добрі люди ще живуть на світі. Лежить, і все роздумує, а сон його не бере. Аж ось чує вночі, коли ввесь дім уже спав, — щось підозріло вовтузиться в сусідній кімнаті. Ніби всі поза-спинали, а тут хтось щось виносить із кімнати.

Тихо встав робітник, і входить до сусідньої кімнати, та її остовпів: злодії чистять кімнату... Робітник був не з лякливих, зняв крик на ввесь дім. злодії налякалися й повтікали, нічого з собою не забравши... Так пов'язане в клунки все й залишилося в кімнаті... Велике майно було врятоване.

Пан слів не знаходив, як і дякувати робітникові за таку несподівану прислугу, а незабаром і добру працю йому підшукав.

Хто несе допомогу для ближнього — то Господь не забуде її його!

Дайте — і дасться вам! (Лук. 6. 38).

Свого ближнього не оставляй у пригоді, — по-братньому допоможи ти йому й порятуй в міру можливості!

Але кінче хай поміч твоя своєчасною буде, — не відтягуй на завтра її, коли можеш зробити сьогодні!

Пам'ятаймо святого наказу: „Треба поміч давати слабим та пам'ятати слова Господа Ісуса, бо Він Сам проказав: Більш блаженне давати, як брати!” (Дії 20. 35).

А коли ти даєш, то розумно давай, щоб, бува, не образить того, кому ти помагаш! Даваймо від серця по-братському, щоб допомога ця наша не мала і тіні гордіни!

18. III. 1943.

XVII.

Прощаймо найбільші провини!

Любити — то прощати. І хто не прощає, той і не любить. А хто не любить, той не християнін. Прощаймо найбільші провини, як рбгъ це Христос!

Одного разу прийшов Ісус до Єрусалимського Храму, — й усі люди збігались до Нього. А він сів Собі біля Святині й навчав їх.

І ось книжки та фарисеї приводять до Нього в перелюбі схоплену жінку, посередині ставлять її та й говорять Йому:

— Оцю жінку, Учителю, зловлено на гарячому вчинку перелюбу... Мойсей же в Законі звелів нам таких побивати камінням. А Ти що говориш?

Це ж казали вони, Його випробовуючи, та щоб мати на Нього оскарження. А Ісус, нахилившись додолу, по землі писав пальцем...

А коли ті не переставали питати Його, Він підвівся й промовив до них:

— Хто з вас без гріха, — нехай перший на неї віп каменем кине!

І Він знов нахилився додолу й писав по землі...

А вони, це почувши й сумлінням докорені, стали один по одному виходить, почавши з найстарших та аж до останніх. І зоставсь Сам Ісус і та жінка, що стояла всередині.

І підвівся Ісус, і нікого, крім жінки не бачивши, промовив до неї:

— Де ж ті, жінко, що тебе оскаржали вони? Чи ніхто тебе не осудив?

А вона відказала:

— Ніхто, Господи...

І сказав їй Ісус:

— Не осуджую й Я тебе. Чиди собі, але більш не гріши!... (Ів. 8. 1 — 11).

Цей приклад великий всепрощення, що Христос його виявив грішниці, нехай стає за приклада й нам,— прощаймо всім лю́дям найбільші провіни, прощаймо, то й проститься нам!

І не забуваймо ніколи, що найбільші провіни — то наші власні провіни, а нам проститься тільки тоді, коли прбстимо першими ми.

Прощаймо ж найбільші провіни всім лю́дям!

XVIII.

Багатство не вічне.

Чого ти, людино, женешся за всяким багатством марнім? Хіба вічне воно?

Був собі один багатий пан. Наладував він свого власного корабля найціннішими речами та й поїхав морем до сусідньої землі, щоб продати все вдесятеро. З паном поїхали слуги його та корабельна сторожа, — і всі догоджали йому, як могли.

Постелили на кораблі препишного килима, і на ньому розсівся багач. Слуги з низькими поклонами подавали багачеві вибрані страви та заморські вина, а він з розміслом усе це неквапно смакував, згордів та з приризством поглядаючи на всіх своїх слуг.

Та ось нежданно-негадано вдарила буря й стала кидати тим кораблем, як оріхом. А вкінці корабель раптом ударивсь об камінь, — і розбився увесь, і потонув на дно... Загинули всі, хто тільки був на тому кораблі...

Але багач випадком таки врятувався. Ухопився за дошку, і плив з нею, а другого дня його викинуло на берег якогось острівка. По всьому було знати, що на острові ніхто не живе.

І кинувся багач шукати будьякої поживи, але, що був до того незвичний, не вмів дати собі ради.

І згадалося багачеві все його безтурботне попереднє життя, цовне гулянок та насолод, коли мав він усе готове для себе, коли сотні слуг по маєтках його робили невпинно на нього. А тепер він шукає собі бо-

дай чимсь поживитися, бодай краплю води, щоб спра-
гу вгасити...

— Рятуйся, — підказувала думка багачеві. Але
був він безрадний, і нічого робити не вмів,

А як настала ніч, позбігалася звіріна, — її по-
шматувала незарадного багача...

Не покладайтесь ніколи на всяке багатство, як на
силу незмінну, — бо воно заведе вас до прірви не раз.

Багатство мінливе, і легко минає: його забирає
огонь чи вода, краде злодій, а ворог руйнує найлегче
його.

Пильнуйте носити багатство в самому собі, тоді
ваше багатство зостанеться завжди при вас, — і ніхто
його вкрасти або зруйнувати не зможе!

XIX.

Працюй — і ніколи не зраджуйся злими обставинами!

Ніколи не кидай своєї роботи, ніколи роботи не
переривай хоча б на годину, — працюй вперто,
щоденно, постійно, тоді праця сама тобі стане за милу
конечну потребу твого життя. А коли стає милою
праця, то вона вже приносить тобі заспокоєння, за-
спокоєння духа; — і в ній собі щастя ти знайдеш!

Працюй запопадливо, і не зважай ти ніколи на
жодні обставини, на всі недогоди буденні свого
життя! Бо як будеш чекати найкращих для праці
часів, то можеш їх не дочекатись ніколи!

Пішов я одного разу в Києві до нашого славного
письменника Бориса Грінченка (1863—1910), щоб від-

відати його й про дещо запитати. На моє здивування двері відчиняє мені... жандарм.

„Не добре, — думаю собі. — В хаті трус, і я понаду в халецу”... Жандарм привітно мене приймає, а на моє запитання про господаря каже:

— Барін в кабінетє.

Входжу до кабінету, а Грінчєнко преспокійно працює. Тихо запитую, щó це в хаті за гості, а господар лагідно відповідає:

— Та це жандарм стереже мою хвору доньку... Він робить своє, а я часу не марную, й також роблю своє... Маю Господа в думці, — і Він завжди мені допоможе!

Пізніше я довідався, що смертельно хвору на сухоти доньку письменника Настю відпустили з в'язниці додому, але поставили біля ліжка сторожу. Людський жандарм не хотів дратувати недужої, а тому сидів собі в передпокої...

І ціле життя своє, коли в мене було багато роботи, я завжди згадував про оцей випадок у Грінченка, як наш письменник запопадливо працював, не звертавши уваги на просто жахливі обставини свого життя...

І тоді то ясним мені стало, чому це саме Грінченко написав своє славне:

Праця єдина з неволі нас вирве, —
Ну́мо до праці, брати!

Нехай оцей приклад навчальний з Грінченком, що завзято працював з Богом у серці, й усе йшов до своєї мети, стане й усім нам за зразка, як треба жити на світі!

Українське юнацтво кохане, —
Ціль ясну обери собі ти,
І завзято прямуй на обране
До своєї святої меті!

Не звертай зо своєї дороги, —
Все вперед і вперед поспішай!
Не дивись на умовини вбогі,
На недолю тяжку не зважай!

Праця вперта, щоденна, завзята
Визволяє з в'язниці життя.
Прогайнований день — то вже втрата
Для тв його ясного буття.

Полюби повсякчасну науку,
І час вільний все книжці віддай, —
Вона в радість оберне розпuku,
Із лихого життя створить рай.

Загартувуй усе свою волю,
Як та криця, тверду та міцну, —
Тоді вибореш обрану долю,
Бажану, кохану, ясну!

І постійно май в пам'яті Бога,
Й свою рідную Церкву Святу,
І постелиться рівна дорога
Тобі на бажану мету!

XX.

Господь зодягає бідних.

Не журітеся ви про життя своє—щоб ви будете їсти та що будете пити, ні про тіло своє,— в щоб зодягнетесь. Чи ж не більше від їжі життя, а від одягу тіло?

Про одяг чого ви клопочетесь? Погляньте но на польовії лілєї, як зростають вони, — не працюють, ані не прядуть. А я вам кажу, що й сам Соломон у всій славі своїй не зодягався отак, як одна з них. І коли польовую траву, що сьогодні ось є, а взавтра до печі викидається, Бог отак зодягає, — скільки ж краще зодягне Він вас, маловірні?"... (Матвій 6 25-30).

Мій близький приятель найщиріше розповів мені таке:

„Цієї Божої ради ще не знав я тоді, коли зо мною трапилася пригода, про яку хочу тут розповісти, — замалій я ще був тоді: мав десь літ з вісім чи з десять.

Бліскавкою розлетілася по нашому містечку звістка, що до нас приїздить митрополит з Києва. Все містечко чистилось і підтягувалось. І що ближче наближався день приїзду, то сильніше зростало нетерпіння містечка. Всі хотіли на свої очі побачити митрополита, а тут ще чутка пішла, ніби митрополити вночі розмовляють з Богом. . Кому ж не цікаво було побачить того, хто з Богом говорить?

І ось настав цей довгожданий день. Я ще зрання знову попідмітав у дворі та на вулиці й лаштувався до Церкви. Але трапилась мені велика неприємність: якось за останні дні, а особливо в день приїзду митрополита,

порвались мені до решти сорочка та благенькі штанята. Власне „порвались самі“, як я краснорічиво доводив своїй мамі, що чомусь сумно дивились на мене й тихо плакали, й казали, що б я до Церкви не йшов...

Але як же не піти до Церкви, коли приїздить митрополит?!

Позв'язував я рештки сорочки на собі, щоб люди не сварили, що не соромлюся ходити голий, і подався крадьки до Церкви, щоб мати не бачили. А там уже народу, немов на Великдень! Кинувся я був на дзвіницю, де вже кілька разів починали булі дзвонити, та все непотрібно, але там дзвони захопили старші хлопці, тому мусів я піти між народ.

І приїхав шерстернею митрополит, старий, аж білий, і зодягнув препишну мантию, і служив у Церкві,— і я вдостоївся його побачити на власні очі... А як виходив він із Церкви, люди товпились біля нього, а я б'язно визирав споза них і їв очима митрополита.. А митрополит чомусь запримітив мене, простяг руку до мене, люди розступилися — і я став перед самими очима того, що по но́чах з Богом говорить.. Одною рукою держу я штанята, щоб не спали, а другою збираю кавалки сорочки, щоб не світилося тіло... І не смію глянути в ясні очі тому, хто з Богом говорить...

А він так тихо та лагідно каже мені:

— Господь зодягає бідних, зодягне й тебе, дитино! — І пухкою рукою поблагословив мене, й надів мені на шию хрестика...

Соколом швидкокрилим летів я додому до мамусі, щоб розповісти їм, що сам митрополит говорив зо мною й подарував мені хрестика.. А мати сумно диви-

лись на мене, і все чогось плакали, підперши обличчя рукою...

І до самого вечора ганяв я по вулиці, бо всі розпитували мене, про щб́ говорив зо мною сам митрополит. І всі чогось зацікавилися мною...

А ввечері прийшов до нас рідкий гість, — найстарший брат, що жив окремо, й суворо до мене:

— Чого голий ганяєш до Церкви та соромиш усіх нас?

І поклав на стіл новенькі штанята для мене та дві новенькі сорочинки. .

Калиною зацвів я на вид новб́го вбрання, і дуже дивувався, чого мамця ще й тепер сумували та таки тихо плакали...

І цього випадку з собою все своє життя ніколи не мб́жу забути, бож таки справдилось на ділі:

— Господь зодягає бідних!

І згадую про цього випадка завжди, коли недоля та горе приходять в гостину до мене“...

Таке розповів мені прїятель...

Дитино убога, дитино селянська, — глібоко вір і міцно надійся — і сповниться все, чого схочеш!

І в усьб́му здавайся нч́ Господа, — і Він порятує тебе й охоронить!

І ніколи, ні в я́кім нещасті не падай на дусі, — вір і надійся, й працюй бузупинно! І Господь допоможе, — й потрібну одержу до хати тобі принесуть!

Люди́но нужде́нна, люди́но убога, —
Завжди вір і надійся на краще життя!
Всі потреби свої здай на Господа Бога,
І Він змінить на щасне скорб́тне буття.

Але знай, що робота постійна й завзята
Найскоріш допровадить тебе до меті.
Працюй же з любов'ю — і радісні свята
Замінять усі твої дні бідноті !

I. IV. 1943.

XXI.

Широка дорога для нашої молоді.

Не вільно молоді нарікати на свою бідність, на свої буденні терпіння та на несприятливі умовини свого життя, бо молодь — сама коваль своєї будучини. Молодь стає тим, чим хоче стати.

Молодь кохана, — завжди пам'ятай, що тисячі найвидатніших людей світу зо всяких ділянок культури: письменники, вчені, мистці, винахідники, музики, політики, дипломати й т. ін. виходили з найбідніших родин, своїми власними силами прокладали собі дорогу в житті й тяжкими трудами таки доходили до слави.

Сотні славних людей виходили з-під бідної селянської стріхи й досягали слави великим терпінням, полученим з міцною надією та глибокою вірою в поставлену мету.

Сотні найвидатніших геніїв людства творили свої віковічні чини для нрбоду в нужді та в терпіннях, але своєї славної й улюбленої роботи ніколи не кїдали.

Ось тому кожен юнак нехай не нарігає на тяжкі умовини свого життя, але нехай уперто йде до ясно поставленої мети, вірючи й надіючись у сповнення їх. І коли юнак уміє належно терпіти й уперто працювати,

він конче доб'ється сво́го! Праця, вперта безперестанна праця — це коваль твоєї будуччини!

Через це кожен юнак — то 'загадка. Не знати, що з нього станеться вже за яких десять літ, бо всі дорóги йому відкриті, якщо належно працюватиме, якщо полюбить свою мету, як своєю власну душу!

Один стародавній філософ, стрівши на вулиці групу веселих юнаків; чемно зняв перед ними свою шапку, низенько вклонився, а вкінці й став навкóлішки. Коли здивовані люди спиталися філософа, нащо він таке робить, той охоче відповів:

— А чи я знаю, що з цих юнаків унедóвзі буде? Може буде з кого великий учений чи мистець, — то я перед ним чемно шапочку зняв, а може який добродій лю́дства, — то я йому низько вклонився, а може й який великий правитель-тиран, — то я перед ним уже тепер навкóлішки став... Чи я знаю, що́ з кого з них буде? А що буде, те знаю напевно..

Отож, нехай юнаки не зражаються своїми буденними стражданнями та терпіннями, нехай не скаржаться на ну́жду та бідність, — бо це доля тисячі славних людей! Побори свою ну́жду, — і вже в цьому великість твоя!

Відгадай правдиве своє природне завдання, до якого найбільше ти схильний, постає собі певну мету, — і невпинно прямуй до неї, прямуй уперто, завзято, прямуй з глибокою вірою й повною надією на сповнення задуму, — і спóвниться вам!

„Просіть — і буде вам дано, шукайте — і знайдете, стукайте — і відчинять вам!” (Матвій 7. 7, Лука 11. 9)

Українська молодь кохана, —
Ніколи не бійсь бідності!
Міцна воля та праця бажана
Доведуть до ясної меті!

Своїх рук не складай у роботі,
Уперто працюй до кінця.
І Розп'ятий за нас на Голготі
Сплетє тобі з слави вінця!

31. III. 1943.

XXII.

Невпинно прямуй до своєї мети!

Коли ти поставив собі якусь ціль, коли ти обрав і вподобав бажану мету, — не збочуй з дороги ніколи, але йди до обраного вперто, постійно, невпинно; і дійдеш конечно до цілі!

В одному великому місті ходив по хатах сухий і блідий монах і збирав подаяння на бідних сиріт, що пробували в притулкуві. Зайшов цей чернець до багатого дому, служниця впустила його, і він тихо вступив до кімнати, де сиділо кілька чоловіка, якраз грали в карти. На столикові, за яким сиділи граві, лежали грубі купки грошей.

Монах низько вклонився їм смиренно промовив:

— Подайте на бідних сиріт... Збираю на дитячий сирітський притулок...

І тихо стоїть і чекає...

Аж зірвався на ноги один панок, видно, господар хати, та до монаха:

— А тебе хто сюди просив?!

Він багато цього разу програв, а тому був злий,

як оса. І не чекаючи відповіді, підскочив до монаха й ударив його в лице...

Усі присутні повскакували з міст, і їдять очима ченця.

А той стоїть нерухомо, навіть бровою не моргне... Тільки вдарене місце червоніє огнем на блідому обличчі ченця...

І знову чернець низенько вклонився й смиренно говорить тому, що вдарив його:

— Це, пане, дарунок мені... Але я прошу не для себе, але на бідних сиріт... Дайте щось і їм...

Остовпіли й зацікавили присутні, і сором найбільший усіх їх ударив... І кожен зніяковіло підходив до ченця й поспішно давав йому на сиріт...

А чернець смиренно вклонявся й усім дякував, так ніби й нічого не сталося.

За покую ченцеві Господь заплатив сторицею.

Коли хтось обирає бажану мету, то йому на дорозі до неї завжди повно тяжких перепон. Не зважай ти ніколи на них, — іди вперто до цілі, йди завзято, невпинно, й ніколи не звérтай з дороги, яку ти обрав. Хто зачасто стає на дорозі, той не прійде до цілі своєї.

Ціль вібрана буде ясною зорею світити тобі, — дивися на неї, й невпинно прямуй до цієї своєї мети!

Але знай, що дорога пряма найпростіше й найшкороше тебе допровадить до цілі, а дорога безбожна конечно зведе тебе на манівці!

Все дорогою простою йди, мій юначе,

Оминай доконечно лукавую путь.

Подорожній кривою дорогою скаче,

Але Божого сѹду йому не минуть!

ЗМІСТ ЦІЄЇ КНИЖКИ:

Присвята книжки молоді	3
I. Любов мур пробиває	5
II. Сила любови безмірна	6
III. Любов мусить бути добровільна.	8
IV. Любити треба за добрість, а не за красу.	10
V. Чти отця твого і матір твою, і благо ті будеть.	11
VI. Служити Народові — то служити Богові!	13
VII. Тільки любов вічна	15
VIII. Любімо найбільше свій рідний народ!	18
IX. Серце без любови черстве	20
X. Хто любить Бога, той завжди думає про Нього	22
XI. Любити — то простити	24
XII. Блажен, хто й скоти милує!	26
XIII. Бережімо свою рідну одіж!	27
XIV. Господь нагороджує чесних	29
XV. Вір і надійся!	30
XVI. Дайте — і дасться вам!	33
XVII. Прощаймо найбільші провини!	35
XVIII. Багатство не вічне	37
XIX. Працюй—і ніколи не зраджуйся злими обставинами!	38
XX. Господь зодягає бідних	41
XXI. Широка дорога для нашої молоді	44
XXII. Невпинно прямуй до своєї мети!	46

---

29. Молебень до Пресвятої Богородиці. Холм, 1941 р.
30. Вдячний Молебень. Холм, 1942 р.
31. Чин Великого Освячення води на Святе Богоявлення, Холм, 1943 р., 20 ст.
32. Молебень перед початком усякого доброго діла. Холм, 1942 р.
33. Плач Пресвятої Богородиці. Канон на Малому Повечір'ї Страсної п'ятниці. Холм, 1943 р.
34. Чин Вожеественних Страстей Христових або Пассії, 1943 р., 22 ст.

Інші видання.

1. Провідник по Святій Данилової Горі в Холмі. Холм, 1941 р., 12 ст.
2. Людина праці. 60-ліття з дня народження Архiepіскопа Іларіона. Холм, 1941 р., 16 ст.
3. Діяння першого річного Холмсько-Підляського Єпархіяльного Собору 21, 22 і 23 жовтня 1941 року. Холм, 1942 р., 20 ст.
4. Чин рукоположень і нагород в Холмській Архiepіскопії. Холм, 1942 р., 24 ст.
5. Церковний словничок. Холм, 1942 р., 12 ст.
6. Холмський Богогласник. Частина перша: Колядки й Шедрівки. Холм, 1942 р., ст. 40.
7. Бережімо все своє рідне! Ногорічне Пославня. Слово Архiepіскопа Іларіона на Обрізання Господнє. Холм, 1943 р., 24 ст.
8. Чого навчає Різдво Христове. Слово Архiepіскопа Іларіона на Різдво Христове. Холм, 1943 р., 20 ст.
9. Холмський Богогласник. Частина друга: Пісні до Пресвятої Богородиці. Холм, 1943 р.
10. Архiepіскоп Іларіон: Українська Церква. Нариси з Історії Української Православної Церкви. Прага, 1942 р., т. I ст. 236, т. II ст. 224.
11. Літургія Св. Івана Золотустого, мовою староукраїнською. Холм, 1942 р., 24 ст.
12. Архiepіскоп Іларіон: „Прийміте всі Духа Премудрости, Духа розуму, Духа страху Божого“. Слово на Богоявлення. Холм, 1943 р., 20 ст.
13. Архiepіскоп Іларіон: Блаженна людина, що любить народ свій! Слово на 29 січня. Холм, 1943 р., 24 ст.
14. Архiepіскоп Іларіон: Любімо своє рідне! До боголюбивих Холмчан, на праг в розсіянні суцїх. Архiepістирське Пославня. Холм, 1943 р., 20 ст.

